

ОСНОВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Сірий Ігор Юрійович,

підполковник, слухач навчально-наукового інституту
воєнної історії, права та соціальних наук
Національного університету оборони України
Київ, Україна
ORCID ID: <http://orcid.org/0009-0008-8073-9249>

Медвідь Людмила Петрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри військового права та правоохоронної діяльності
навчально-наукового інституту воєнної історії,
права та соціальних наук
Національного університету оборони України
Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0035-9748>

У статті досліджуються правові засади соціального захисту учасників бойових дій (далі – УБД) у сучасній Україні, зосереджуючись на наслідках повномасштабної агресії РФ та правового режиму воєнного стану. Розглянуто еволюцію статусів (від «учасника АТО» та «учасника ООС» до розширення переліку учасників після 2022 року) і вплив цих змін на доступ до гарантій. Нормативну основу становлять Конституція України, спеціальні закони про статус ветеранів та про соціально-правовий захист військовослужбовців, зокрема й учасників бойових дій, доповнені підзаконними актами, кодексами й місцевими програмами. Розкрито ключові інструменти підтримки: медичне забезпечення і реабілітація, житлові та земельні механізми, податкові пільги, гарантії зайнятості, освітні та фінансові програми, сервісні послуги для родин захисників. Окреслено чинники змін системи – цифровізація процедур, єдині реєстри, е-посвідчення, міжвідомчий обмін даними, що зменшують бюрократичні витрати та підвищують адресність. Водночас виявлено системні вади: фрагментарність підзаконного регулювання, регіональні диспропорції, нерівномірність фінансування, брак психосоціальної реабілітації та слабкі механізми контролю виконання.

Стислий порівняльний огляд практик США, Польщі та Ізраїлю демонструє ефективність моделей, де поєднано комплексність, сталі бюджети й розвинену цифрову інфраструктуру супроводу ветеранів. На цій основі запропоновано кодифікацію «ветеранського» масиву норм, розгортання е-сервісів (електронне посвідчення, кабінет ветерана), уніфіковані маршрути реабілітації, цільовий фонд підтримки та громадський моніторинг. Зроблено висновок, що перехід від логіки одноразових виплат до довгострокового партнерства держава – учасник бойових дій – громада підвищить прозорість, результативність і стійкість політики реінтеграції.

Ключова слова: учасники бойових дій, соціальний захист, правове регулювання, воєнний стан, захист Батьківщини, міжнародний досвід, соціальна політика, законодавство, пільги.

Рекомендоване посилання:

Сірий І. Ю., Медвідь Л. П. Основи правового регулювання соціального захисту учасників бойових дій. *International Bulletin on Public Administration and Legal Affairs*. 2025. № 4 (6). С. 93–99. DOI: <https://doi.org/10.32844/ibpala-2025-4.14>

BASIS OF LEGAL REGULATION OF SOCIAL PROTECTION OF PARTICIPANTS IN COMBAT OPERATIONS

Siryi Ihor Yuriiiovych,

Lieutenant Colonel, student of Educational and Scientific Institute of Military History, Law and Social Sciences of the National Defense University of Ukraine, Kyiv
ORCID ID: <http://orcid.org/0009-0008-8073-9249>

Medvid Liudmyla Petrivna,

Candidate of Law, Associate Professor, Professor of the Department of Military Law and Law Enforcement Educational and Scientific Institute of Military History, Law and Social Sciences National Defence University of Ukraine, Ukraine, Kyiv
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0035-9748>

The article examines the legal principles of social protection of combatants (hereinafter referred to as the UBD) in modern Ukraine, focusing on the consequences of the full-scale aggression of the Russian Federation and the legal regime of martial law. The evolution of statuses (from “ATO participant” and “JO participant” to the expansion of the list of participants after 2022) and the impact of these changes on access to guarantees are considered. The normative basis is the Constitution of Ukraine, special laws on the status of veterans and on the social and legal protection of military personnel, including combatants, supplemented by by-laws, codes and local programs. The key support instruments are revealed: medical care and rehabilitation, housing and land mechanisms, tax benefits, employment guarantees, educational and financial programs, and services for the families of defenders. The factors of system changes are outlined – digitalization of procedures, unified registers, e-certificates, interdepartmental data exchange – that reduce bureaucratic costs and increase targeting. At the same time, systemic flaws are identified: fragmentation of secondary legislation, regional disparities, uneven funding, lack of psychosocial rehabilitation, and weak implementation control mechanisms.

A brief comparative review of the practices of the USA, Poland, and Israel demonstrates the effectiveness of models that combine complexity, stable budgets, and a developed digital infrastructure for supporting veterans. On this basis, the codification of a “veteran” array of norms, the deployment of e-services (electronic certificate, veteran’s office), unified rehabilitation routes, a target support fund, and public monitoring are proposed. It is concluded that the transition from the logic of one-time payments to a long-term partnership between the state, a participant in hostilities, and the community will increase the transparency, effectiveness, and sustainability of reintegration policies.

Key words: *combatants, social protection, legal regulation, martial law, defense of the Motherland, international experience, social policy, legislation, benefits.*

Актуальність теми

Соціальний захист є одним із фундаментальних напрямів діяльності будь-якої сучасної держави, оскільки він відображає рівень її соціальної зрілості, гуманізму та відповідальності перед громадянами. В Україні питання соціального захисту набуває особливої ваги у контексті триваючої збройної агресії російської федерації, внаслідок якої сотні тисяч українців стали учасниками бойових дій. Саме тому формування ефективною системи правового регулювання соціального захисту учасників бойових дій (далі – УБД) є не лише юридичним, а й моральним обов’язком

держави. Соціальний захист УБД – це не просто надання матеріальної допомоги, а комплекс правових, економічних, медичних і психологічних заходів, спрямованих на забезпечення належного рівня життя осіб, які віддали свої сили, здоров’я, а інколи й частину життя заради захисту Батьківщини. УБД є особливою соціальною групою, яка заслуговує на підвищену увагу з боку держави, адже військова служба пов’язана з високим ризиком для життя, порушенням соціальних зв’язків і серйозними психологічними наслідками.

В умовах воєнного стану, запровадженого в Україні з 2022 року, система соціального захисту

зазнала значних навантажень. Кількість осіб, які отримали статус УБД, зросла у декілька разів, що створило потребу в удосконаленні нормативно-правового регулювання, оптимізації процедур надання пільг, а також у цифровізації процесів взаємодії громадян із державними структурами. Соціальний захист УБД перетворився на одну з ключових складових національної безпеки, адже рівень соціального захисту військовослужбовців безпосередньо впливає на морально-психологічний стан військовослужбовців, інших категорій осіб та суспільства в цілому.

Стан дослідження

У рамках дослідження соціального захисту УБД в Україні окремі аспекти досліджували такі науковці, як С. Корольов, С. Пасіка, І. Дацюк, В. Пашинський, Ю. Прудов, Б. Шамрай та ін. Проте, незважаючи на наявність значної кількості наукових публікацій, питання соціального захисту УБД в Україні ще потребують подальшого дослідження. Як наслідок, правове регулювання соціального захисту учасників бойових дій в Україні є необхідним і важливим, його беззаперечна наукова цінність і важливість зумовлює необхідність детального аналізу даної теми.

Мета статті

Метою даної статті є аналіз сучасного стану правового регулювання соціального захисту учасників бойових дій в умовах воєнного стану та формуванні пропозицій щодо підвищення ефективності правових і організаційних механізмів у цій сфері.

Виклад основного матеріалу

Необхідність забезпечення реальної, а не декларативної реалізації прав УБД є ключовою умовою побудови правової держави, гарантією соціальної справедливості та довіри громадян до інститутів влади. Попри наявність розвиненої законодавчої бази, УБД не рідко стикаються з труднощами в отриманні належних їм пільг, компенсацій чи медичної допомоги. Важливими проблемами залишаються недостатнє фінансування державних програм, бюрократичні бар'єри, розрив між правовими нормами і практикою їх застосування, а також недостатня координація між органами влади. Усе це потребує комплексного аналізу й розробки дієвих рекомендацій щодо вдосконалення системи правового регулювання.

Соціальний захист – це система правових, економічних і організаційних заходів, спрямованих на забезпечення реалізації права громадян на достатній життєвий рівень, матеріальну підтримку у випадках соціальних ризиків, а також допомогу в інтеграції в суспільне життя. Відповідно до статті 46 Конституції України, кожен має право на соціальний захист, що включає забезпечення у разі втрати працездатності, безробіття, втрати годувальника, старості та в інших випадках.

Сутність соціального захисту полягає у тому, щоб створити для громадян умови

безпеки і впевненості в завтрашньому дні. УБД становлять особливу категорію громадян, яким держава зобов'язана гарантувати підвищений рівень соціальної підтримки.

Основними принципами соціального захисту є: принцип верховенства права, принцип рівності та недискримінації, принцип справедливості та пропорційності, принцип комплексності, принцип гарантійності та державної відповідальності, принцип відповідності світовим стандартам (Гетманець & Добровінський, 2025). Це пов'язано з виконанням ними особливого конституційного обов'язку – захисту Вітчизни, незалежності й територіальної цілісності України. Крім матеріальних гарантій, законодавство передбачає і нематеріальні аспекти соціального захисту, таких як психологічна допомога, медична реабілітація, соціальна адаптація до мирного життя.

УБД відносяться до категорії ветеранів війни. Стаття 4 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» визначає, що до ветеранів війни належать: учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни (Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту, 1993).

Законодавство України у сфері соціального захисту ветеранів, в тому числі і УБД базується на кількох основних правових актах: Конституція України (ст. 17, 46, 48) (Конституція України, 1996); Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту, 1993); Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей, 1991); Постанови Кабінету Міністрів України, які деталізують механізми реалізації прав; Накази Міністерства у справах ветеранів України щодо процедур надання статусу, реабілітації та пільг. Так, у межах цифровізації державних послуг створено Єдиний державний реєстр ветеранів війни (Про Єдиний державний реєстр ветеранів війни, 2019), затверджений порядок надання та позбавлення статусу учасника бойових дій, а також запроваджено електронне посвідчення ветерана (Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення функціонування Єдиного державного реєстру ветеранів війни та запровадження електронного посвідчення ветерана, 2021). Це дозволяє спростити доступ до пільг, зменшити бюрократію та підвищити прозорість у наданні соціальної допомоги. Таким чином, законодавча база є комплексною, однак існують колізії та неузгодженості та її практична реалізація потребує вдосконалення, зокрема в частині фінансування, обліку ветеранів та узгодженості між різними відомствами. Соціальний захист УБД – важливий елемент державної політики, спрямований на забезпечення належного рівня життя осіб, які ризикували власним життям заради миру та незалежності країни. Правова

база, що регулює ці питання, в цілому сформована, але потребує модернізації відповідно до сучасних умов. Подальший розвиток системи має орієнтуватися на автоматизацію процесів, підвищення ефективності державних програм та посилення контролю за виконанням законів.

Система соціального захисту УБД в Україні побудована на поєднанні державних, муніципальних і громадських механізмів підтримки. Основною метою цієї системи є створення сприятливих умов для матеріального, психологічного та соціального відновлення осіб, які брали участь у бойових діях. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (ст. 12) визначає перелік основних соціальних гарантій, що надаються учасникам бойових дій. До них належать: пільги у сфері житлово-комунального господарства – учасникам бойових дій надається знижка у розмірі 75 % на оплату житлово-комунальних послуг (газ, електроенергія, вода, опалення). Крім того, вони мають право на першочергове отримання житла у разі перебування на квартирному обліку. Медичне забезпечення – мають право на безоплатне медичне обслуговування у державних і комунальних закладах охорони здоров'я. Це включає діагностику, лікування, забезпечення медикаментами, протезування, санаторно-курортне лікування та медичну реабілітацію. Освітні пільги – учасники бойових дій та їхні діти мають право на безоплатне навчання у державних і комунальних закладах освіти, а також на пільги при вступі до закладів вищої освіти. Особи, звільнені зі служби, можуть проходити перекваліфікацію за рахунок держави. Трудові гарантії – законодавство передбачає переважне право учасників бойових дій на залишення на роботі у разі скорочення штату. Також гарантується право на безкоштовне професійне навчання та переорієнтацію. Фінансова підтримка – щороку до 5 травня учасникам бойових дій виплачується разова грошова допомога (її розмір встановлюється постановами Кабінету Міністрів). Додатково ветерани можуть отримувати допомогу до Дня Незалежності України або інших державних свят. Інші пільги – безкоштовний проїзд усіма видами міського транспорту, пільговий проїзд у міжміському транспорті, першочергове обслуговування у державних установах, звільнення від податку на майно у межах, визначених законом (Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту, 1993).

Таким чином, система соціальних гарантій охоплює ключові сфери життя ветеранів – житлову, медичну, освітню, трудову й фінансову. Наявність законодавчих гарантій є лише першим етапом соціального захисту. Ефективність системи залежить від дієвого механізму реалізації цих прав.

Основними державними органами, які реалізують соціальні права ветеранів, в тому числі УБД є: Міністерство у справах ветеранів України – координує політику у сфері соціального

захисту ветеранів, веде реєстр УБД, розробляє державні програми підтримки; Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України – забезпечує комплексну підтримку учасників бойових дій (УБД) через такі основні напрямки: грошові виплати, пільги на комунальні послуги та транспорт, медичну і реабілітаційну допомогу, протезування, санаторне лікування, соціальний супровід, психологічну підтримку, правову допомогу та підтримку їхніх сімей; Міністерство охорони здоров'я України – забезпечує безкоштовне лікування та медикаменти, реабілітацію і протезування, санаторно-курортне оздоровлення, психологічну допомогу та пріоритетний доступ до медичних послуг. Органи місцевого самоврядування – реалізують програми підтримки ветеранів на регіональному рівні. Для підвищення доступності послуг ветерани можуть скористатися порталом «Дія», через який доступні електронні посвідчення, заявки на отримання пільг, запити до реєстру ветеранів. Це є важливим кроком до зменшення бюрократичних процедур і прискорення процесу отримання допомоги.

Водночас у практиці реалізації соціальних гарантій зберігаються певні проблеми: недостатнє фінансування державних програм; розрив між законодавчими нормами та практикою; недосконалість обліку ветеранів; в тому числі УБД, затримки у виплатах грошової допомоги; відсутність комплексної системи психологічної підтримки. Вирішення цих проблем вимагає інтегрованого підходу – спрощення процедур, збільшення фінансування, посилення міжвідомчої взаємодії.

Важливою складовою дослідження є аналіз судової практики, яка демонструє, як саме на практиці реалізуються законодавчі гарантії УБД. Суди часто розглядають спори щодо: надання або відмови у статусі УБД; невиклати або зменшення розміру грошової допомоги; порушення права на пільги при оплаті комунальних послуг; відмови у безкоштовному медичному забезпеченні.

Верховний Суд України у своїх рішеннях неодноразово підкреслював, що будь-яке обмеження соціальних гарантій ветеранів без належного правового обґрунтування є незаконним. Так, Постанова Верховного Суду у справі № 560/8064/22 від 13.06.2023 підтверджує: зменшення розміру щорічної разової допомоги до 5 травня, встановленого на виконання постанов Кабінету Міністрів України, є неправомірним, оскільки ветерани мають безумовне право на отримання її за встановленим Законом розміром – і жодне підзаконне рішення не може обмежувати це право (Постанова Верховного Суду у справі № 560/8064/22, 2023). Аналіз судової практики свідчить, що: ветерани часто стикаються з формалізмом органів соціального захисту; існують проблеми у доведенні факту участі у бойових діях (особливо у добровольчих формуваннях); рішення

судів нерідко не виконуються вчасно через дефіцит бюджетних коштів.

Законодавча база є розвиненою, однак механізми реалізації потребують посилення. Урядом напрацьовані рішення, щоб захисники і захисниці могли гідно інтегруватися в соціальне життя після повернення з війни У статті «Нова ветеранська політика: від реабілітації до самореалізації» наведено п'ять пріоритетів держави для допомоги ветеранам. Зокрема вказано: 1) забезпечення сервісної інфраструктури для захисників і захисниць – запровадження нових послуг, цифровізація ветеранських сервісів, інтеграція реєстрів, спрощення процедур та масштабування «єдиних вікон» у ЦНАПах; 2) створення умов для економічної активності – сприяння працевлаштуванню або відкриттю власного бізнесу, надання можливостей для отримання нової професії або вдосконалення навичок; 3) лікування та реабілітація ветеранів і ветеранок, включно з фізичною та психологічною реабілітацією, а також відкриттям сучасних Центрів реабілітації по всіх регіонах; 4) доступне житло для захисників і захисниць – компенсації на придбання житла для ветеранів та їхніх родин; 5) вшанування подвигу українських військових – просування тематики пам'яті через освіту та масштабні національні проекти політики пам'яті (Малолеткова, 2023). Тільки за умови ефективного поєднання законодавчих норм та їх практичного виконання можливо забезпечити гідне життя для УБД і членів їхніх сімей.

Водночас система соціального захисту УБД в Україні має низку серйозних проблем, що ускладнюють ефективну реалізацію їхніх прав. Недостатнє фінансування програм соціального захисту – державний бюджет України не завжди забезпечує повне фінансування передбачених законом виплат і пільг. У період дії правового режиму воєнного стану значна частина ресурсів спрямовується на оборонні потреби, тому програми соціальної підтримки часто фінансуються за залишковим принципом. Це призводить до затримок у виплатах, скорочення розміру допомог та невиконання рішень судів. Нерівність у доступі до соціальних послуг – проблемою залишається нерівномірність реалізації програм у різних регіонах України. У великих містах ветерани мають ширший доступ до медичних і психологічних послуг, тоді як у сільській місцевості система практично не функціонує. Це суперечить конституційному принципу рівності громадян перед законом. Недостатній рівень психологічної та соціальної реабілітації – багато ветеранів потребують психологічної допомоги через наслідки участі у бойових діях. Однак система реабілітації залишається фрагментарною: не вистачає фахівців, належної матеріальної бази, а також програм реінтеграції до мирного життя. Відсутність ефективного контролю за виконанням законів – органи соціального захисту часто не несуть реальної відповідальності

за неналежне виконання своїх обов'язків. Відсутній механізм громадського моніторингу, що знижує прозорість системи та створює простір для зловживань. Таким чином, існуючі проблеми мають як фінансовий, так і організаційно-правовий характер, що вимагає системних реформ на рівні державної політики.

За результатами дослідження, проведеного Українським ветеранським фондом та дослідницькою агенцією “Info Sapiens” виокремлено низку потреб, що стосуються медичної та психологічної сфери, освіти та працевлаштування, пільг, проблеми переходу та реінтеграції, а також проєктів для ветеранів та їхніх родин. Відмічено низку пропозицій щодо реалізації базових медичних послуг, які вони отримують. Наприклад, обстеження / лікування репродуктивного здоров'я, зубів, процедури комп'ютерної томографії, магнітно-резонансної томографії. Нині ці послуги, зі слів ветеранів, є для них платними. Щодо психологічної допомоги, то називають її актуальною, втім, за місцями їхнього проживання бракує центрів та інституцій, де б її надавали. Бракує психологів також у військових частинах та лікарнях (ZMINA, 2024).

Аналіз міжнародного досвіду дає змогу визначити ефективні моделі соціальної підтримки військовослужбовців і ветеранів, які можна адаптувати в Україні. У Сполучених Штатах діє Департамент у справах ветеранів (VA) – потужна структура, яка надає ветеранам комплексну підтримку: пенсійне забезпечення, медичні послуги, пільгові кредити, освіту, працевлаштування та житлові програми. Фінансування цієї системи є стабільним і закріпленим у бюджеті. Окрему увагу приділено психологічній реабілітації ветеранів, які повертаються із зон бойових дій (U. S. Department of Veterans Affairs 2024). У Польщі діє Управління у справах ветеранів і репресованих осіб, яке координує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів. Польський досвід показує, що ефективність системи залежить від міжвідомчої взаємодії та високого рівня оцифрування послуг. Ветерани мають можливість подати заявку на пільгу або допомогу онлайн (Polish Office for War Veterans and Victims of Oppression, 2025). Держава Ізраїль приділяє особливу увагу військовим і членам їхніх сімей. Міністерство оборони Ізраїлю забезпечує не лише фінансову підтримку, але й довготривалу соціальну інтеграцію ветеранів через систему реабілітаційних центрів, навчальних грантів та підтримку бізнесу, який створюють ветерани (Israel Ministry of Defense, 2023).

Світова практика демонструє, що ефективна система соціального захисту ветеранів базується на трьох ключових принципах: комплексність – об'єднання медичних, освітніх, фінансових і психологічних програм у єдину систему. Діджиталізація – спрощення процедур завдяки електронним сервісам і єдиному реєстру. Стійке фінансування – чітке бюджетне планування без

скорочень під час кризових періодів. Застосування цих принципів в Україні сприятиме посиленню соціальної політики у сфері підтримки ветеранів війни, зокрема і УБД.

На підставі проведеного аналізу можна визначити основні напрями вдосконалення системи соціального захисту ветеранів, зокрема і УБД в Україні: Удосконалення законодавчої бази, а саме необхідно провести ревізію чинних нормативно-правових актів, щоб усунути дублювання положень і неузгодженості між різними законами. Варто створити єдиний кодифікований акт – «Ветеранський кодекс України», який би систематизував усі права та гарантії. Розвиток електронних сервісів, як позитивний крок є впровадження електронного посвідчення ветерана через портал «Дія», але необхідно розширити функціонал – додати можливість отримання компенсацій, подання заяв, консультацій у режимі онлайн. З метою підвищення рівня психологічної реабілітації слід рекомендувати створити єдину національну програму психосоціальної адаптації, що охоплюватиме не лише ветеранів, а й членів їхніх сімей. До реалізації мають бути залучені фахові психологи, соціальні працівники та волонтерські організації. Зміцнення фінансового забезпечення програм – потрібно передбачити цільовий державний фонд соціальної підтримки ветеранів, який не залежатиме від коливань бюджету оборонної сфери. Кошти фонду можуть формуватися з держбюджету, благодійних внесків, міжнародної допомоги. Посилення громадського контролю – важливо створити механізми участі ветеранських об'єднань у контролі за реалізацією законів. Це сприятиме прозорості та запобіганню зловживанням у сфері розподілу соціальних ресурсів. Запит на розвиток партнерства з бізнесом, тобто необхідно стимулювати приватний сектор до участі у програмах підтримки ветеранів через податкові пільги, гранти та соціальні ініціативи (наприклад, програми «робота для ветеранів» або «ветеранський бізнес»). Правове регулювання соціального захисту УБД в Україні має суттєві досягнення, але залишається динамічною сферою, що потребує подальших реформ.

Частину проблем можливо вирішити шляхом цифровізації, посилення громадського впливу та підвищення прозорості у розподілі ресурсів. Досвід розвинених держав свідчить, що справжній соціальний захист ветеранів – це не лише матеріальна підтримка, а й створення умов для їх повноцінної інтеграції у суспільство. Тому головним напрямом української політики має стати перехід від моделі «допомоги» до моделі «партнерства та розвитку», у якій ветерани сприймаються як активні учасники соціального та економічного життя країни.

Висновки

Соціальний захист УБД є важливою складовою державної політики, спрямованої на забезпечення гідного рівня життя осіб, які брали участь

у захисті територіальної цілісності України. Його сутність полягає в системі правових, економічних і організаційних заходів, що гарантують реалізацію конституційного права. Нормативно-правова база соціального захисту ветеранів війни, в тому числі УБД, є достатньо розгалуженою та включає Конституцію України, Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», Закон «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», а також низку підзаконних актів.

Проте між ними існують певні неузгодженості, що ускладнюють реалізацію прав ветеранів на практиці. В Україні сформовано широку систему соціальних гарантій, що охоплює пільги на оплату житлово-комунальних послуг, медичне забезпечення, освітні та трудові пільги, грошові виплати, допомогу на лікування, психологічну реабілітацію тощо. Проте практична реалізація цих гарантій часто ускладнена через брак фінансування, бюрократичні перепони та нерівномірність надання послуг у регіонах. Судова практика підтверджує, що ветерани нерідко змушені відстоювати свої права в суді. Це свідчить про недосконалість механізмів виконання законів і недостатній контроль з боку державних органів. Основними проблемами системи соціального захисту УБД залишаються: фінансова нестабільність програм підтримки; недосконалість нормативного регулювання; низький рівень психологічної реабілітації; брак цифрових сервісів та електронної взаємодії; недостатня участь громадських організацій у контролі за виконанням законів. З урахуванням міжнародного досвіду (США, Польща, Ізраїль) визначено, що найефективніші системи підтримки ветеранів базуються на комплексності, діджиталізації та стабільному фінансуванні. Для підвищення ефективності системи соціального захисту УБД в Україні слід запропонувати: Кодифікувати законодавство у сфері ветеранської політики (створення «Ветеранського кодексу»); створити цільовий державний фонд підтримки ветеранів; розширити цифрові сервіси для ветеранів через портал «Дія»; забезпечити системну психологічну реабілітацію та професійну адаптацію; запровадити громадський моніторинг за реалізацією соціальних гарантій. Підсумовуючи, можна стверджувати, що правове регулювання соціального захисту УБД в Україні потребує подальшого вдосконалення, зокрема через удосконалення законодавства, зміцнення фінансових механізмів і впровадження європейських стандартів соціальної політики. Ефективна підтримка ветеранів, зокрема УБД – це не лише виконання державного обов'язку, а й запорука суспільної стабільності, єдності та розвитку української державності.

Список використаних джерел

- Israel Ministry of Defense (2023). *Rehabilitation Department Programs*. Tel Aviv.
 Polish Office for War Veterans and Victims of Oppression (2025). URL:

- <https://www.kombatanci.gov.pl/index.php/en/the-office/about-the-office>
- U. S. Department of Veterans Affairs. *Annual Report 2024*. Washington (2024). URL: <https://www.dva.gov.au/documents-and-publications/annual-reports>
- Гетманець, О. П., Добровінський, А. В. (2025). Правові принципи соціального захисту військовослужбовців в Україні. URL: https://www.researchgate.net/publication/395637071_Pravovi_principi_socialnogo_zahistu_viyskovosluzbovciv_v_Ukraini
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення функціонування Єдиного державного реєстру ветеранів війни та запровадження електронного посвідчення ветерана» № 1954-IX (2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1954-20#Text>
- Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» № 2011-XII (1991). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>
- Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» № 3551-XII (1993). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>
- Конституція України № 3551-XII (1993). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
- Малолеткова, О. (2023). Нова ветеранська політика: від реабілітації до самореалізації. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/nova-veteranska-politika-vid-reabilitaciyi-do-samo/>
- Міністерство охорони здоров'я України (2025). URL: <https://moz.gov.ua/uk/v-ukrayini-rozshiryuyut-mozhливosti-pidtrimki-veteraniv-u-zakladah-ohoroni-zdorov-ya>
- Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України (2025). URL: <https://www.msp.gov.ua/otrymuvacham-soc-pidtrymky/veteranam-viyskovosluzhbovtsyam-ta-simyam>
- Міністерство у справах ветеранів України (2025). URL: <https://mva.gov.ua>
- Постанова Верховного Суду від 13.06.2023 у справі № 560/8064/22 (2023). URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_sud_palat/2023_06_16_560_8064_22
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про Єдиний державний реєстр ветеранів війни» № 700 (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/700-2019-п#Text>
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України» № 413 (2014). URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/247586818>
- Серед ветеранів поширеним є знецінення особистого психічного стану та допомоги фахівців – дослідження (2024). URL: <https://zmina.info/news/sered-veteraniv-poshyrenym-ye-zneczinennya-osobystogo-psychologichnogo-stanu-ta-dopomogy-fahivcziv-doslidzhennya/>